

Ο Αλ. Παπαδιαμάντης για την απληστία και τους νόμους της φύσης

/ [Πεμπτουσία](#)

(Εν μέσω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης ένα ακόμη διήγημα του Παπαδιαμάντη αποδεικνύεται προφητικό, δηλαδή εύγλωττο και άκρως εύστοχο: Η ίδια η φύση θέτει όρια στην ακόρεστη απληστία των ανθρώπων. Οι μεγάλοι ασχολούνται με τα μεγάλα εξ ενστίκτου.)

Ο Γαγάτος και το άλογο

Το πώς είχεν αποκτήσει τα χρήματα ο Κώστας ο Γαγάτος, ούτε αυτός ο ίδιος δεν ήξευρεν. Ίσως το ήξευρε μόνον η μάννα του, η Μαγιάκω, η οποία είχε πέντε προγόνια, και τρία ή τέσσερα δικά της παιδιά. Και σαν απέθανε ο μακαρίτης ο σύζυγος της, αυτή διηγείτο ότι έβλεπε διάφορα όνειρα αποκαλυπτικά περί του μέλλοντος και της τύχης των τέκνων.

—Αποψ' είδα στον ύπνο μ', άχ! Μαριώ μ', Μαριώ μ'! (διηγείτο εις την προγονήν της την πρωτότοκον, ίσην σχεδόν με αυτήν στα χρόνια) πως ήρθ' αφέντ'ς σ' (δηλ. ο πατέρας σου) και μου 'πε, άχ! Μαριώ μ'!

Πέντε παιδιά θα προκόψ'νε, Μαριώ μ', Μαριώ μ'!...

Και απηρίθμει τίνες εκ των αδελφών έμελλον να προκόψουν, κατά την αποκάλυψιν την οποίαν της είχε κάμει εν ονείρῳ ο τεθνεώς. Είτα επέφερε πάντοτε λογαοιδικώς και εν ρυθμῳ, ως να εμοιρολόγει, και σείουσα την κεφαλήν, ως διά να κρατή τον χρόνον:

—Η στερημέν' η Φράγκισσα, η θυγατέρα μ'.

Είχε μίαν θυγατέρα, η οποία ξενιτευθείσα μετά του συζύγου της, δημοσίου υπαλλήλου όντος, είχεν αλλάξει την εγχώριον ενδυμασίαν. Διά τούτο η μήτηρ της την εμίσει ολοψύχως, και την ωνόμαζε, πάντοτε σχεδόν, «η Φράγκισσα».

—Η στερημέν' η Φράγκισσα, η θυγατέρα μ', κι ο αδερφός σ', ο γκαβούλιακας, ο Παναγής, πφού! στάχτ' κι κορνιαχτός!...

Όσον αφορά τον μοναχογιόν της, τον Κώσταν, αυτή, ως φαίνεται, είχε βοηθήσει εις το να επαληθεύση ο χρησμός. Όταν εψυχομαχούσε ο γέρων, αυτή έλαβε, καθώς έλεγε τουλάχιστον ο κόσμος, το μέγα κομπόδεμα, ήτοι την σακκούλαν με τις λίρες, και το έρριπεν εις το πηγάδι της αυλής, το οποίον είχε δυο ή τρεις σπιθαμάς νερού. Μόλις δ' εξεψύχησεν ο πατήρ των, κ' ενώ ο νεκρός ήτον ζεστός ακόμα, οι δε άλλοι υιοί του τεθνεώτος, οι πρόγονοί της, έψαχναν να εύρουν το κομπόδεμα, αυτή υπέδειξε εις τον Κώσταν που είχε ρίψει την σακκούλαν με τις λίρες.

Το πως ανέσυρε την σακκούλαν από το πηγάδι ο υιός της, ούτε η γραία Μαγιάκω δεν το ήξευρεν, αν δηλαδή κατεβίβασεν αρπάγην με σχοινίον, ή αν ο ίδιος κατέβη με σκάλαν ή χωρίς σκάλαν, η έδωκε βουτιάν, ή αν άδειασε το πηγάδι με την

αντλίων ή με τον κουβάν, διά να φανή το κομπόδεμα εις το βάθος, αυτό μόνος ο Γαγάτος το ήξευρε.

Ο Κώστας ο Γαγάτος τώρα ήτον μέγας και πολύς, τοκιστής εις το χωρίον πότε 18 τοις εκατόν, πότε 16 ή 15, τα σίγουρα, και «το διάφορο κεφάλι» Τα θαλασσοδάνεια, συνήθως 36 τοις εκατόν, πάλιν «το διάφορο κεφάλι».

Ήτον δε πρόθυμος να δανείζη, και να ενθαρρύνη προς εργασίαν. Άμα έβλεπε χωρικών τινά έχοντα καλά κτήματα, τον εκατάφερνε προσφερόμενος να του δώση χρήματα, διά να επεκτείνη την καλλιέργειαν. Άμα έβλεπεν άξιον τινά βαρκάρην, πάλιν ήτο πρόθυμος να του δώση, διά να ναυπηγήση βρατσέραν, ή γολετί, ή κότερον.

Με αυτόν τον τρόπον, είχε φάγει τα κεφάλια πολλών, χωρικών ή θαλασσινών, ενώ αυτός δεν έχανε ποτέ του τίποτε, ούτε διάφορο, ούτε κεφάλι. Άλλ' ήτον και πράγματι «γερό κεφάλι», ο Κώστας ο Γαγάτος. Αν διά της μεθόδου ταύτης, δεν απέκτα δημοτικότητα, αν εγίνετο μάλλον λαομίσητος, πεντάραν δεν έδιδε. Ήρκει να μη χάση τα χρήματα. Ήξευρε πολύ καλά ότι πάς τοκογλύφος, αρκεί να έχη φιλοδοξίαν — και ποίος δεν έχει; — θα έλθη ημέρα, ώρα, ψυχολογική στιγμή, οπού θα γίνη σύμβουλος, δήμαρχος, ή και βουλευτής, αρκεί να το θέλη. Ήξευρεν ότι, όσον μισείται τις, τόσον φοβερός και σημαντικός γίνεται. Άλλ' όταν φανή ανάξιος και «μπόσικος», και του φάν οι άλλοι τα λεπτά, τότε, εις το τέλος, περιφρονείται, και «τύφλα!» του φωνάζουν όλοι.

Δι' αυτής της μεθόδου, ως ανωτέρω, είχε καταφέρει και τον Γιάννην τον Περιβόλαν, έχοντα αλογόμυλον, να πωλήση ένα παλιό άλογο που είχε, και ν' αγοράση νέον. Τον εδάνεισε δε τριακοσίας δραχμάς.

Τον πρώτον χρόνον, ο Γιάννης ο Περιβόλας του επλήρωσεν όλον τον τόκον, προς 16 τοίς εκατόν, και μέρος του κεφαλαίου. Τον δεύτερον χρόνον δεν ευκολύνθη να δώση τίποτε από το κεφάλαιον, μόνον ήθελε να δώση ακριβώς τον τόκον του υπολειπομένου κεφαλαίου. Ο Γαγάτος του είπε: «Φέρ' εσύ, κ' εγώ τα σβήνω. Κάνουμε καλά».

Έλαβε τα δυο εικοσιπεντάρικά τα οποία εκράτει εις χείρας ο άνθρωπος, ζητών να λάβη τα ρέστα, και ο Γαγάτος του έδωκε μόνον δυο δραχμάς, κρατήσας 48 απέναντι ακεραίου του κεφαλαίου, ενώ εδικαιούτο να λαμβάνη μόνον διά το υπολειπόμενον κεφάλαιον. Τον τρίτον χρόνον, πάλιν ο Περιβόλας ημπόρεσε να δώση μέρος του κεφαλαίου, και ο Γαγάτος είπεν ότι τα σβήνει, κι ας μην ανησυχή κτλ. Τον τέταρτον χρόνον ο Περιβόλας μόνον τόκον έδωσε «κουτουρού», επειδή δεν ήξερε «πόσα κάνει».

Τον πέμπτον και έκτον χρόνον είχε πέσει δυστυχία, αφορία μεγάλη κτλ. Ασθένειαι και θάνατοι και γέννησις διδύμων είχαν ενσκήψει εις την οικίαν του Περιβόλα. Ο άνθρωπος δεν ημπούρεσε να δώση ούτε τόκον.

Ο Γαγάτος τον είχε τυλίξει εις τρόπον ώστε να μή γνωρίζη πλέον πόσα εχρεώσται, και πόσα είχε πληρώσει. Ήρχισε δε να τον πιέζη, απαιτών την πληρωμήν τόκου και κεφαλαίου, αλλ' εκείνος δεν είχε, ούτε ήτον εύκολον να δανεισθή. Τέλος ο Γαγάτος του εκίνησεν αγωγήν, απαιτών τους τόκους δυο ετών, και ολόκληρον το κεφάλαιον.

Ο Κώστας, ενώ εξωδίκως έλεγεν ότι «τα σβήνει», ότι τα έχει σημειωμένα εις το κατάστιχόν του, κτλ., επι δικαστηρίου μόνον το ομόλογον επαρουσίασε, και μόνον τους τόκους των τεσσάρων ετών ανεγνώρισεν ότι είχε λάβει. Δεν εβράδυνε να εκδοθή απόφασις «εκτελεστή».

Την άλλην ημέραν ο Ανδρέας της Βασιλικής, δικαστικός κλητήρ, φουστανελοφόρος, μετά του τρίτου παρέδρου, κτλ., προέβησαν εις την κατάσχεσιν του αλόγου του Περιβόλα. Το άλογον ήτον ακμαίον ακόμη. Ήτον ξεκούραστον από ημερών, και εδέχετο αναβάτην, επειδή τα αλέσματα εις τον μύλον, κριθάρια ή καλαμβόκια, ήσαν σπάνια εκείνην την χρονιάν.

Ο Γαγάτος, αν το επωλούσε, θα έπιανε βεβαίως τα χρήματα, αλλά δεν ήθελε να το πωλήση. Το ήθελε διά τον εαυτόν του. Είχε κτήματα πολλά, και φάμπρικες και ελαιοτριβεία, ο Γαγάτος.

Το έλαβεν εις την δικαιοδοσίαν του ο γυιός του Γαγάτου, ο Θοδωρής, ο οποίος άλφα δεν είχε μάθει, ούτε εις άλλο τίποτε ήτον χρήσιμος, μόνον είχε μανίαν να τρέχη με τα ζώα, ως αγωγιάτης, να χορταίνει την καβάλα, ν' ατακτή και να ωρύεται την νύκτα εις τα λιβάδια, ενίοτε και εις τας οδούς της πολίχνης. Ήτον πλασμένος διά να γίνη ονηλάτης.

Ο Θοδωρής το έλαβε. Το εκοίταξε, το εκαμάρωσε, το εχάιδευσε, και είπε: — Μωρέ, κελεπούρι!... τεφαρίκι!... βρε, πλιάτσικο.

Το εκαβαλίκηυσεν εν θριάμβω, κ' επήγε να το βοσκήση. Το επότισε. Πάλιν το εβόσκησε. Το εκαβαλίκηψε πάλιν, το επηλάλησε. Το εκαμάρωνεν, ως καινούργιο κόσκινο δεν ήξευρε τι να το κάμη, του εφάινετο ως λεία, ως λάφυρον, ως εύρημα, ως έρμαιον, ως κειμήλιον, ως θεόπεμπτον, ως ουρανοκατέβατον, ως μυθώδες πράγμα.

Το βράδυ επέστρεψε νύκτα, και το έκλεισεν εις τον σταύλον, τον συνεχόμενον με το ελαιοτριβείον του πατρός του, εντός μεγάλου αυλογύρου με υψηλόν περίβολον.

Την πρωίαν το ζώον ευρέθη νεκρόν. Τί είχε πάθει; Εκ ποίας τάχα αφορμής; Ένας γέρων, όστις ήτον ο εμπειρικός κτηνίατρος του τόπου, απεφάνθη: «Αν δεν είναι από αβασκαμό, θα έσκασε απ' το κακό του, γιατί άλλαξε αφέντη».

Πηγή: «Αγία Ζώνη», Περιοδική Έκδοση Ιερού Ναού Αγίας Ζώνης Πατησίων, Τεύχος 11, Οκτώβριος 2008.